

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра прикладної соціології та соціальних комунікацій

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної роботи

О.Головко

“ 31 ” *серпня* 2022 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

Критичне мислення

рівень вищої освіти _____ перший бакалаврський рівень

галузь знань _____ 06 – Журналістика
(шифр і назва)

спеціальність _____ 061 – Журналістика
(шифр і назва)

освітня програма _____ Медіакомунікації та зв'язки з громадськістю
(шифр і назва)

спеціалізація _____
(шифр і назва)

вид дисципліни _____ Обов'язкова
(обов'язкова / за вибором)

факультет _____ Соціологічний

2022 / 2023 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою соціологічного факультету

"15" червня 2022 року, протокол № 7

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Калашнікова Аліна Олександрівна, кандидат соціологічних наук, доцент кафедри прикладної соціології та соціальних комунікацій

Програму схвалено на засіданні кафедри прикладної соціології та соціальних комунікацій

Протокол від "27" квітня 2022 року, протокол № 3

В. о. завідувача кафедри прикладної соціології та соціальних комунікацій

(підпис)

Віль БАКІРОВ
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією соціологічного факультету

Протокол від " 21 " червня 2022 року № 10

Голова науково-методичної комісії соціологічного факультету

(підпис)

Юлія СОРОКА
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Критичне мислення» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів за спеціальністю 061 – Журналістика (ОПП Медіакомунікації та зв'язки з громадськістю).

Предметом вивчення навчальної дисципліни є особливості, методи, техніки і прийоми критичного мислення.

Програма навчальної дисципліни складається з таких розділів:

1. Теоретико-методологічні основи критичного мислення
2. Техніки і практика критичного мислення

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни: сформувати у студентів навички критичного мислення.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни:

- 1) ознайомити з історичними та теоретичними відомостями стосовно розвитку раціонального мислення, наукового методу та критичного мислення як його безпосереднього застосування,
- 2) відпрацювати основні техніки критичного мислення у практиці,
- 3) сформувати здатність мислити критично у повсякденному житті та професійній діяльності.

1.3. Кількість кредитів – 5

1.4. Загальна кількість годин – 150

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Обов'язкова	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	1-й
Семестр	
2-й	2-й
Лекції	
16 год.	6 год.
Практичні, семінарські заняття	
32 год.	8 год.
Лабораторні заняття	
-	-
Самостійна робота	
102 год.	136 год.
У тому числі індивідуальні завдання	
-	-

1.6. Заплановані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми «Медіакомунікації та зв'язки з громадськістю», студенти мають:

1.6.1 Набути загальних компетентностей	ЗК03. Здатність бути критичним і самокритичним. ЗК04. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. ЗК08. Здатність навчатися і оволодівати сучасними знаннями. ЗК10. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
1.6.2 Набути предметних компетентностей	-
1.6.3 Демонструвати програмні результати навчання	ПР04. Виконувати пошук, оброблення та аналіз інформації з різних джерел. ПР08. Виокремлювати у виробничих ситуаціях факти, події, відомості, процеси, про які бракує знань, і розкривати способи та джерела здобування цих знань.

2. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Розділ 1. Теоретико-методологічні основи критичного мислення

Тема 1. Мислення повсякденне і критичне. Раціоналізм та науковий метод

Види сприйняття, форми мислення і знання про світ. Раціональне, ірраціональне і повсякденне мислення. Позитивізм і ЗТС. Функції науки згідно раціоналізму. Науковий метод у науці та поза нею. Аналіз ситуації. Вихідні дані дослідження. Формулювання і перевірка гіпотез. Критичне мислення як застосування наукового методу до повсякденних задач. Функціональність критичного мислення. Критика як спосіб поліпшення якості знання.

Тема 2. Судження та умовивід. Раціональна аргументація.

Математична логіка і соціогуманітарне знання. Визначення понять і спостереження явищ. Судження. Формулювання суджень. Основні логічні оператори: і, або, але. Умови. Види умовних суджень. Умовивід. Висновок. Критичне мислення та диспозиції. Аргументи та реконструкція аргументів. Сила/слабкість аргументів, узгодженість судження, правильність/хибність висновку. Критичне мислення як спосіб перевірки висновків.

Тема 3. Аргументація і дискусія

Теза, аргумент, контраргумент. Аргументи «хороші» й «погані». Фрейми аргументації. Форми аргументів та помилки. Деконструкція аргументів. Аргументи та соціальна влада: сила, загроза та інші особливості джерела повідомлень. Причинно-наслідкові аргументи, узагальнення, аргументи від наслідків і слизькі аргументи. Аргументи за аналогією.

Розділ 2. Техніки і практика критичного мислення

Тема 1. Суб'єкт критичного мислення та його успіх

Джерела професійної (не)вразливості спеціаліста з комунікацій до хибних висновків. Причини вразливості: суб'єктивність, упередженість, халатність. Переконавання і мислення. Таємна упередженість та ірраціональна наполегливість. Спотворення вірогідностей бажаннями. Пов'язані результати. Фактори, що опосередковують стійкість переконань. Гнучке обґрунтування. Конфлікт цінностей. Підзвітність. Стрес.

Тема 2. Когнітивні помилки: способи розпізнавання і подолання

Когнітивні помилки. Ефект підтвердження. Шаблон. Якір. Помилка вцілілого. Генералізація. Ілюзія контролю. Сумнів як професійна чеснота спеціаліста з комунікацій. Критичність і самокритичність. Техніки раціоналістичної протидії упередженням. Відкрите мислення. Принцип порядку, ефект першості та тотальна дискредитація. Принцип нейтральних доказів. Вплив активної відкритості на результати. Детермінанти та супутні явища.

Тема 3. Критичне мислення і пост-права

Відоме, невідоме і приховане. Слова і значення. Структура звернення, структура речення, синонімічні й антонімічні ряди. Підбір мовних одиниць. Пресуппозиції та інференції. Усталені словосполучення та омонімія. Неологізми та плеоназми. Використання риторичних прийомів. Лінгвістичні маркери і логіка.

Тема 4. Скептицизм і статистика

Що стоїть за цифрами. Значення чисел у формуванні громадської думки. Авторитет науки. Фальсифікація результатів дослідження. Опрацювання і презентація даних емпіричних досліджень. Вибір суті та форми презентації кількісної інформації. Якісна інформація та упередженість дослідника. Ознаки якості дослідження.

Тема 5. Нечітка логіка. Ймовірність. Прийняття рішень в умовах невпевненості

«Правда», «неправда» і «правда на 90%». Нормативна теорія вибору в умовах невизначеності. Теорія очікуваної корисності. Описова теорія вибору в умовах невизначеності. Розширення теорії перспектив на події без заявленої ймовірності. Раціональність жалю та розчарування у прийнятті рішень. Ефект неоднозначності. Теорема Байєса.

3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви розділів	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд	с.р.		л	п	лаб.	інд	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Теоретико-методологічні основи критичного мислення												
1. Мислення повсякденне і критичне. Основні категорії логіки	18	2	4	0	0	12		2	3	0	0	16

2. Судження та умовивід. Рациональна аргументація	18	2	4	0	0	12				0	0	16
3. Аргументація і дискусія	18	2	4	0	0	12				0	0	17
Разом за розділом 1	54	6	12	0	0	36	54	2	3	0	0	49
Розділ 2. Техніки і практика критичного мислення												
4. Суб'єкт критичного мислення та його успіх	19	2	4	0	0	13				0	0	17
5. Когнітивні помилки: способи розпізнавання і подолання	19	2	4	0	0	13		2	3	0	0	17
6. Критичне мислення і пост-права	19	2	4	0	0	13				0	0	17
7. Скептицизм і статистика	19	2	4	0	0	13				0	0	17
8. Нечітка логіка. Ймовірність. Прийняття рішень в умовах невпевненості	20	2	4	0	0	14		2	2	0	0	19
Разом за розділом 2	96	10	20	0	0	66	96	4	5	0	0	87
Усього годин	150	16	32	0	0	102	150	6	8	0	0	136

4. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	К-ть год денна	К-ть год заочна
1	Мислення повсякденне і критичне. Рационалізм та науковий метод	4	3
2	Основні категорії логіки. Бінарна логіка і рациональна аргументація	4	
3	Аргументація і дискусія	4	
	Разом за Розділом 1	12	3
4	Суб'єкт критичного мислення та його успіх	4	5
5	Когнітивні помилки: способи розпізнавання і подолання	4	
6	Критичне мислення і пост-права	4	
7	Скептицизм і статистика	4	
8	Нечітка логіка. Ймовірність. Прийняття рішень в умовах невпевненості	4	
	Разом за Розділом 2	20	5
	Разом	32	8

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин денна	Кількість годин заочна
1	Робота з підручниками	12	16
2	Робота з науковою літературою	12	16
3	Робота з науковою літературою, підручниками, інтернет-джерелами, виступ на семінарі	12	17
4	Робота з науковою літературою, підручниками, інтернет-джерелами, виступ на семінарі	13	17
5	Робота з науковою літературою, підручниками, інтернет-джерелами	13	17
6	Робота з науковою літературою, підручниками, інтернет-джерелами, виступ на семінарі	13	17
7	Робота з науковою літературою, підручниками, інтернет-джерелами, виступ на семінарі	13	17
8	Робота з науковою літературою, інтернет-джерелами, участь у семінарі	14	19
	Разом	102	136

6. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Див. Завдання для самостійної роботи.

7. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Позааудиторні - читання, перегляд інтернет-джерел, ведення щоденника.

Аудиторні - лекції-дискусії, семінарські дискусії, практичні заняття.

Курс адаптований для проведення як в очному, так і в дистанційному або змішаному форматі. Усіх студентів на початку курсу запрошують до Google Class з дисципліни, де вони отримують усі необхідні матеріали і посилання.

Перед **лекційним заняттям** студенти мають переглянути відеозапис лекції, а на самому занятті мають змогу поставити питання викладачеві, висловити коментарі та думки стосовно переглянутого (таке заняття може проводитися як офлайн, так і онлайн за допомогою конференц-сервісів ZOOM чи Google Meet).

Семінарські (практичні) заняття за курсом передбачають завдання, які можливо виконувати як в аудиторії, так і дистанційно. Результат практичної роботи у будь-якому разі прикріплюється до завдання в Google Class, там само відбувається й оцінювання.

8. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Поточний контроль – семінарські, практичні та творчі завдання, творча контрольна робота. Підсумковий контроль – екзамен.

9. СХЕМА НАРАХУВАННЯ БАЛІВ

Денна

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання				Екзамен	Сума
Розділ 1	Розділ 2	Творча контрольна робота	Разом		

T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	12	60	40	100
6	6	6	6	6	6	6	6				

T1, T2 ... – теми розділів.

Заочна

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання				Екзамен	Сума
Розділ 1	Розділ 2	Творча контрольна робота	Разом		
18	30	12	60	40	100

На курсі також діють правила щодо здачі завдань у встановлені терміни, які обмежують можливість оцінювати завдання максимально високо, якщо студент запізнився із ним без поважної причини, підтвердженої документально.

<i>Характеристика роботи</i>	<i>Максимальна можлива кількість балів</i>
Студент(ка) виконує роботу у встановлений термін	Максимальна кількість балів
Студент(ка) виконує роботу після встановленого дедлайну, однак не пізніше ніж через тиждень після нього	Половина максимальної кількості балів
Студент(ка) не виконує роботу взагалі або виконує її пізніше, ніж через тиждень після встановленого дедлайну	0 балів

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка для чотирирівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

10. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Barnet, S., Bedau, H. A., & O'Hara, J. (2017). Critical thinking, reading, and writing: A brief guide to argument (p. 480). Bedford/St. Martin's.
2. Black, M. (2018). Critical thinking: An introduction to logic and scientific method. Pickle Partners Publishing.
3. Brookfield, S. D. (1987). Developing critical thinkers: Challenging adults to explore alternative ways of thinking and acting. Jossey-Bass.
4. Browne, M. Neil, (2006) Asking the right questions: a guide to critical thinking / M. Neil Browne, Stuart M. Keeley.—8th ed.
5. Cottrell, S. (2017). Critical thinking skills: Effective analysis, argument and reflection. Macmillan International Higher Education.
6. Ennis, R. H. (1993). Critical thinking assessment. Theory into practice, 32(3), 179-186.
7. Fisher, A. (2011). Critical thinking: An introduction. Cambridge University Press.
8. Gambrell, E., & Gibbs, L. (2017). Critical thinking for helping professionals: A skills-based workbook. Oxford University Press.
9. Meltzoff, J., & Cooper, H. (2018). Critical thinking about research: Psychology and related fields. American psychological association.
10. Paul, R., & Elder, L. (1990). Critical thinking. Rohnert Park, CA: Sonoma State University.
11. Paul, R. W. (2018). Critical thinking and the critical person. In Thinking (pp. 373-403). Routledge.

Допоміжна

1. Кремень, В. Г., Ільїн, В. В., Гальченко, М. С., Сакун, А. В., Войнаровська, Л. І., Ліпін, М. В., ... & Федорчук, О. А. (2017). Критичне мислення: освіта, творчість, цінності.
2. Battersby, M. (2018). Critical thinking as applied epistemology. Windsor Studies in Argumentation.

11. ПОСИЛАННЯ НА ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ В ІНТЕРНЕТІ, ВІДЕОЛЕКЦІЇ, ІНШЕ МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Відеолекції: <https://youtube.com/playlist?list=PLmMj2N0C7ICK8A6RVAWD3m4rDJmTh1ygi>